

Sakkyndig vurdering Søknad om opprykk til Professor (SKO 1013) i arkeologi ved Institutt for arkeologi, historie, samfunnskunnskap og lærerutdanning.

Førsteamanuensis Dr.art. Gørill Nilsen har 26.07.2017 levert søknad om opprykk til professor. Det er levert inn 15 vitenskapelige arbeider, liste over andre publikasjoner og aktiviteter som grunnlag for bedømmelsen. Innsendte attester dokumenterer søkerens øvrige kvalifikasjoner.

Søker har ikke blitt bedømt for norsk professorkompetanse i løpet av de to siste årene før søknad ble innlevert.

Regelverk.

Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger, fastsatt av Kunnskapsdepartementet 9. februar 2006:

<http://www.lovdata.nocgi-wift/idles?doc=/sf/sf/sf-20060209-0129.htm>

Felles nasjonale veiledninger:

Veiledende retningslinjer for søknad og vurdering av søknad om personlig opprykk til professor etter kompetanse, Universitets- og høgskolerådet 2008.

http://www.uhr.no/documents/veiledende_retningslinjer_professoropprykk.pdf

Veiledning for bedømmelse av søkere til professorater og professoropprykk i humanistiske fag, Det nasjonale fakultetsmøte for humanistiske fag.

<http://www.uhr.no/ressurser/veiledninger/opprykksordninger>

Lokale regler for opprykk for UiT Norges arktiske universitet:

«Utfyllende bestemmelser for ansettelser og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT)»

1. Fagområde.

Gørill Nilsen er ansatt som førsteamanuensis ved Institutt for arkeologi, historie, samfunnskunnskap og lærerutdanning.

Søkeren ber om å bli bedømt innenfor arkeologi. Det oppgitte fagfelt er innenfor det fag hun er ansatt i.

2. Komiteens medlemmer

Den sakkyndige komite ble oppnevnt av fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning ved UiT 14.11.2017 og har bestått av:

1. Lars F. Stenvik, professor i arkeologi, NTNU Vitenskapsmuseet.

2. Hein B. Bjerck, professor i arkeologi NTNU Vitenskapsmuseet.
3. Kerstin Lidén, professor i arkeologi, Stockholms universitet

Professor Lars F. Stenvik har vært komiteens leder. Alle komiteens medlemmer anses habile til å vurdere søkeren, jfr forvaltningslovens §6.

3. Vitenskapelige kvalifikasjoner

Gørill Nilsen har sendt inn 15 arbeider til vurdering av sin forskerkompetanse, hvorav en monografi (Dr.art. avhandlingen) og 14 artikler hvorav seks er på nivå 2. Hennes forskning kan grupperes på to hovedområder: Kulturminnevern i norsk kontekst og nordlige, maritime kulturminner. I tillegg til dette er etnisitet og eksperimentell arkeologi viktige pilarer i hennes forskning.

Kulturminnevern i norsk kontekst. Vedlegg nr 1,4,5,6 og 7.

Cultural heritage tourism in the North: Making information about vulnerable Sámi heritage sites accessible to the public or not? Proceedings of the 10th Nordic TAG conference at Stiklestad, Norway 2009. Ed Ragnhild Berge, Marek Jasinski and Kalle Sognnes. BAR International Series 2399. 2012 (vedlegg 1)

I denne artikkelen redegjør Gørill Nilsen for dilemmaet man møter når ønsket om å formidle kunnskap om samisk kulturhistorie utfordrer etiske verdier og verneverdier. Casestudiet er samiske urgraver. Problemfeltet er svært aktuelt.

Det problematiske mangfold. Norsk Museologi 2008, s 139-156. (vedlegg 4).

Ulik museumsstruktur og museumspolitikk kommer til syne når en majoritetskultur og en minoritetskultur har eierskap til samme museum. Nilsen har i denne artikkelen demonstrert konkrete utfordringer som hefter ved samiske museer i Nord-Troms.

En lokalhistorisk refleksjon: Om behandlingen av samer og kvinneliv i lokalhistorisk litteratur i Nord-Troms. Heimen bind 43, 2006 s 181-202. (Vedlegg 5).

Gørill Nilsen har studert lokalhistoriske arbeider i Nord-Troms i perioden 1957-2005 og sett på i hvilken grad samer og kvinner opptre i akademisk forskning og kulturendringer. Fra å være overrepresentert av pensjonerte menn i starten ser Nilsen en utvikling mot artikler mellom 1985-2005 som reflekterer et større etnisk mangfold, men fremdeles slik at kvinner er underrepresentert.

Museums, Gender and Knowledge. Challenging Situatedness. Gender, Culture and the Production of Knowledge. Eds. Erica Engelstad & Siri Gerrard. Eburon Delft. 2005, s 149-166. (vedlegg 6).

Tre museer i Nordnorge er utgangspunktet for en studie av formidling i et genderperspektiv. Kjønnssroller gjenkjennes i alle de museene hun presenterer på ulike måter, men i ulik grad.

Brytninger mellom lokal og akademisk kulturminnekunnskap – En analyse av fortidsforestillinger i Nord-Troms og Lofoten. Avhandling til graden Doctor Artium, Det

Samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for arkeologi Universitetet i Tromsø 2003. (Vedlegg 7)

Dette er Gørill Nilsens hovedarbeid i søknaden om professoropprykk. Avhandlingen er på 423 sider. Den tar opp forholdet mellom akademisk og lokal kontekst i behandling av forhistorien i en nordnorsk geografisk ramme. Den teoretiske tilnærming til problemstillingene finner hun i post-prosessuell tenking. Hun bruker en empirisk gjennomgang av fagbøker, bygdebøker, lover og forvaltning, museer, kulturstier samt intervjuer i sin analyse.

I fagbøker og bygdebøker har både amatører og profesjonelle aktører vært bidragsytere i arkeologiske emner. Akademikernes inntreden førte over tid til at diskursen over tid ble mere lukket. Forfattere i bygdebøker var rekruttert fra et øverste sjikt i samfunnet på 1950-tallet, men på 1970-tallet startet en prosess som førte til at den akademisk forhistorien skiltes fra amatørernes forhistorie. Dette hang sammen med at det ble utdannet stadig flere arkeologer.

En viktig bakgrunn for utviklingen er endringer i lovverk og forvaltning. Ansvar for forvaltning av kulturminner ble overført til fylkeskommunene og Sametinget. Tillitsmannsordninger som hadde eksistert, opphørte. Byråkratiseringen av kulturminnevernet har ført til et «ansiktsløst vesen».

Museene har spilt og spiller en viktig rolle i framstillingen av forhistorien. Nilsen tar utgangspunkt i museer i Lofoten og Nord-Troms i sin analyse. Nilsen har selv vært ansatt på Nord-Troms museum og har således førstehånds kunnskap om aktiviteten. I gjennomgangen belyses endringer i formidlingsstrategier som fant sted i løpet av 80-tallet der Lofotr er et eksempel på nytenking. Termen «museum» blir utfordret av private aktører som kaller seg museum.

Kulturstier er et nytt tilskudd til formidling av historien skapt av både lokalbefolkning og akademikere. Finansiering av stiene kommer fra ulike kilder og det reflekteres i vinklingen formidlingen har. Ulike støtteordninger ligger til grunn.

Nilsen bruker kvalitativ metode i intervju med aktører i kulturformidlingen. Det har utfordret Nilsens posisjon som forsker.

Avhandlingen har på en klar og stringent måte kastet lys over dikotomien akademisk og lokal agenda i kulturhistorisk formidling og forvaltning.

Avhandlingen sammen med de fire artiklene som delvis har utspring i avhandlingen, er viktige bidrag til forståelse av hvilke utfordringer et profesjonelt kulturminnevern møter i hverdagen. Det er særlig fokus på institusjoner med flerkulturelt og etniske ansvar. Arbeidene har et gjennomgående høyt vitenskapelig nivå.

Nordlige, maritime kulturminner. Vedlegg nr 8, 9, 10, 11, 12, 13.

(Nilsen, 2017) Surplus Production and Maritime Recourse Use in the North Norwegian Iron Age. The Int. Journal of Nautical Archaeology. Publisert online 30.6.2017. (Vedlegg 8)

(Nilsen, 2016) *The Use of Maritime Mammal Blubber: Parameters for defining fat-rendering structures*. Fennoscandia Archaeologica XXXIII, 141-155. (Vedlegg 9)

(Nilsen, 2016) *Marine Mammal Train Oil Production Methods: Experimental Reconstructions of Norwegian Iron Age Slab-lined Pits*. Journal of Maritime Archaeology 11(2), 197-217. (Vedlegg 10)

(Wickler & Nilsen, 2012). *Pre-Modern Boathouses: a marine perspective from northern Norway*. The Int. Journal of Nautical Archaeology 14(1), 106-119. (Vedlegg 11)

(Nilsen & Wickler, 2011) *Boathouses as Indicators of Ethnic Interaction?* Acta Borealia 28(1), 55-88. (Vedlegg 12)

(Heron, Nilsen, Stern, Craig, Nordby, 2010) *Application of lipid biomarker analysis to evaluate the function of 'slab-lined pits' in Arctic Norway*. Journal of Archaeological Science 37, 2188-2197. (Vedlegg 13)

Gørill Nilsen har gjennom sine seks fremlagte internasjonale papers (alle Nivå 2) gjort en betydelig forskningsinnsats om nordlige maritime kulturminner. De har noe ulike fokus, men har i mer overordnet betydning mye til felles og omtales derfor under ett.

Det empiriske utgangspunktet for Nilsens forskning er 'naust' (artiklene Vedlegg 11 og 12) og 'hellegroper' (artiklene Vedlegg 8, 9, 10 og 13). De er med unntak av artiklene fra 2017 (vedlegg 8) og 2016 (vedlegg 9-10) skrevet med medvirkning fra andre, men samtlige utmerker seg med klarhet, god og omfangsrik empirisk fundering, fin forskningshistorisk/kulturhistorisk ramme, gode illustrasjoner og god språklig gjennomføring. De har alle et høyt teoretisk nivå, samler mange kilder, tradisjonell kulturhistorie, eksperimentell arkeologi, nye data fra feltundersøkelser, god diskusjon og klargjørende konklusjoner, og viker ikke unna komplekse problemstillinger, som f.eks. «etnisitet». Komiteen finner ingen grunn til å betvile Gørill Nilsens sentrale rolle i verken studiene eller utformingen av artiklene som forevises.

Arbeidene omkring 'hellegroper' (i hovedsak er skrevet av Nilsen alene) er forbilledlige. Foruten en stødig oversikt av hellegropenes utbredelse og karakter, følger data fra nyere feltundersøkelser med empiriske detaljer, og naturvitenskapelige prøver som viser kjemiske komponenter og datering. I tråd med annen forskning trekker disse data i retning av produksjon av olje fra marint fett. Foruten den grundige empiriske analysen, følger Nilsen opp med veldokumentert eksperimentell arkeologi som bidrar til sannsynliggjøring av hva som har foregått. Hennes konklusjoner settes inn i en kulturhistorisk kontekst der debatten omkring etnisitet i nordnorsk jernalder blir sentral om samisk og norrøn befolkning. Nilsen undersøker dessuten liknende arkeologiske kulturminner i Bottenviken (artikkel vedlegg 9), og trekker frem betydningen av å vurdere kriterier for funksjonalitet. Både en lemfeldig behandling av indikasjoner på utvinning av marint fett, og en streng, begrensende fortolkning innebærer problemer ifht. over/under-representasjon av hellegroper som produksjonsanlegg for tran-olje.

I samme spor følger Nilsens arbeider omkring fenomenet 'naust' (vedlegg 11 og 12) som er forfattet sammen med Stephen Wickler. Selv om fokuset er Nord-Norge unnlates ikke å se

videre mot jernaldernaustene i Sør-Norge, med tilhørende forskningshistorie. Dette kobles til strategiske feltundersøkelser med nye, nyanserende data. Igjen føres en overbevisende argumentasjon omkring funksjon og etnisitet, samisk og norrønt. Studiene munner ut i en konklusjon om at naustene har en videre betydning enn å være oppbevaringssteder for fartøyer – men har forgreininger til maritim økonomi, sosial organisasjon og etnisk mangfold, særlig i grenseområdene mellom samisk og norrønt.

Nilsens forskningsarbeider omkring nordlige maritime kulturminner är grundige, vel gjennomført og nyskapende for arkeologifaget. Alt-i-alt er disse studiene/artiklene velregisserte, velskrevne og overbevisende, og uttrykker til sammen en genuin, sannhetssøkende holdning.

Populærvitenskapelige arbeid. Vedlegg 14 og 15.

14. *Kulturmøter i Nord-Troms, Nord Troms Museum 2004*. Jubileumbok for Nord-Troms Museum 1978-2003. Ed. Gøril Nilsen.

I denne populærvitenskapelige boken er Gørill Nilsen redaktør og har skrevet innledningen til alle kapitlene i en tosidert introduksjon for alle tema: Kulturmøter i førkristen tid, Stat og kirker i møte med Nord-Troms, Mellom lokalt og statlig initiativ, Det moderne Nord-Troms blir til og Vitaliseringen og nye møteplasser i Nord-Troms i det 21. århundre. Hun har videre skrevet det innledende kapitlet om Nord-Troms Museum 25 år s 6-17. Kapitlet gir en historisk oversikt over hvordan museet etableres, drivkraften bakom tilkomsten og det spesielle for Norge at museer, når de etableres, ikke nødvendigvis bare etableres på sentrale steder, men også ute på landsbygda som bygdemuseer. De økonomiske reformene for museer og tidsånden om økomuseum blir avgjørende for utforming og organisering av museet i Nord-Troms. Nilsen beskriver den smertefulle omstillingen fra å ha vært en stor arbeidsplass med arbeidsmarkedstiltak på 1990-tallet, til et museum med fokus på museumsdrift da støtteordningene minket. Fokus ble endret fra innsamling til forvaltning og formidling.

Deretter følger en beskrivelse av museets bygninger som altså ikke er flyttet til museet, men er bevart på opprinnelig plass i landskapet. Så følger en beskrivelse av hvilke besøkende man fremst henvender seg til og kapitlet avsluttes med en beskrivelse av hvordan man posisjonerer seg i sin samtid og hvordan man ser på framtiden. I samtiden reflekterer Nilsen over museets rolle som kunnskapsbærer ikke bare i fortid men også i nær samtid i relasjon til den brente jords taktikk som okkupasjonsmakten utsatte Nord-Troms for under verdenskrigen.

Framtiden utmales i en forhåpning om et utbygd eget forskningsmiljø. I kapitlet lykkes Nilsen å problematisere begrepet museum, dets historiske utvikling og å sette det i relasjon til eget museums utvikling og oppgave. Kapitlet er en fin inngang til neste kapittel og viser Nilsens brede kunnskaper som strekker seg fra steinalder til nåtidige kulturytringer og hennes utmerkede evner til populærvitenskapelig framstilling

15. Nilsen, G. 2017. Å lage sel-og hvalolje på jernaldervis. *Ottar 315*: 11-18.

I denne populærvitenskapelige artikkelen viser Gørill Nilsen sin interesse for og begavelse for arkeologiske eksperiment. Hun beskriver først de arkeologiske funn som ligger til grunn for

de eksperimentene. Hun beskriver hvor funnene ligger i terrenget, hvordan de ser ut, at de er gravd ut av arkeologer, hvordan de dateres og hva gropene har inneholdt. Nilsen beskriver utførlig de ulike problem man har hatt med å få en grop tilstrekkelig tett for oljeutvinning, hvordan man skal optimalisere temperaturen og presse tranen for å få ut så mye olje som mulig. Vi får videre høre at hvalspekk oppfører seg annerledes enn selspekk og at gropene høyst sannsynlig er brukt flere ganger. Nilsen diskuterer til slutt hva olje som er utvunnet har blitt brukt til og nevner først oljelamper, men at den spesielle egenskapen som sel- og hvaltran har, å være flytende selv ved lave temperaturer, gjør det mer trolig at den utvunnede oljen har blitt anvendt til ulike typer impregnering. Ved hjelp av moderne analogier viser Nilsen at oljen til og med kunne anvendes som føde. Artikkelen er skrevet med stor sakkunnskap, på en spennende og for leseren en tiltalende måte. Her viser Nilsen eksempel på hvordan hennes praktiske kunnskaper kan omformes og anvendes for å øke forståelsen av de ofte anonyme kulturminnene som allmennheten møter på i felt.

Sammenfatning.

Nilsen har gjennom de ovennevnte arbeid dokumentert vitenskapelige kvalifikasjoner både i dybde og bredde som etter komiteens vurdering fyller de krav som er skissert i Universitetets retningslinjer for professorkompetanse slik de framgår i de dokument som er sitert i begynnelsen av denne innstillingen. Hun har blant annet 6 artikler på nivå 2 og mange på nivå 1. I omfang vurderer vi det til mer enn to doktorgrader.

4. Pedagogisk kompetanse.

Nilsen dokumenterer sine pedagogiske kvalifikasjoner i en pedagogisk mappe som følger søknaden. Den er godkjent av programstyret for fagområdet universitetspedagogikk i 2009 og er oppdatert i 2017. Mappen har sju kapitler der Nilsen i første kapittel redegjør for sin undervisningsfilosofi og sine utviklingsmål. Hun beskriver her sin akademiske bakgrunn som arkeolog og redegjør for hva som kreves av en arkeolog og der hun problematiserer fagets krav på både teoretiske og praktiske kunnskaper. Hun beskriver også arkeologiens egen pedagogiske utvikling med spor fra et behavioristisk tankesett og der den praktiske delen av utdanningen mer eller mindre skjøttes via eksterne utgravninger av de enkelte studenter. Konklusjonen her, er at tross av at de de praktiske delene ikke inngikk som en del av den akademiske utdanningen, så tilegnet studentene seg de praktiske elementene allikevel. Kvalitetsreformen som ble innført i 2001 har forandret dette forholdet på den måten at mastergraden som erstattet den tidligere cand.philol graden, har et kortere utdanningsløp og innslaget av gravepraksis i feriene får ikke plass. Nilsen har derfor øvd påtrykk for at den praktiske undervisningen skal integreres i den akademiske utdanningen slik at studentene ikke taper konkurranse i arbeidsmarkedet.

Nilsen begynte å undervise i 2007 og startet tidlig å tenke på det pedagogiske opplegget for de ulike kursene hun underviste på. Fra da hun startet å bygge ut sin pedagogiske mappe i 2008 har hun reflektert over og lagt vekt på å utvikle sin egen og instituttets pedagogiske bevissthet og kompetanse. Hun har konsekvent og bevisst gått fra en ensidig kunnskapslevering til innlæring i form av aktiv deltagelse av studentene der de tar eget ansvar for innlæring

samtidig som hennes egen rolle som lærer har gått fra å være formidler til å være vegviser og tilrettelegger.

Nilsen redegjør videre for hvordan hun selv skal utvikle seg som lærer og identifiserer to primærmål hun vil oppnå, dels i auditorieforelesninger dels sin egen rolle som lærer.

I den pedagogiske mappen finnes også belegg for de pedagogiske kurs som Nilsen har gjennomført, til sammen ni kurs med ulike tema. Hun gjør rede for mengden undervisning hun har hatt, mer enn 600 timer i den tiden hun fremdeles var doktorand. I tillegg kommer kurs hun har vært ansvarlig for som førsteamanuensis. Hun har også hatt undervisning i stillingen som førstekonservator på Nord-Troms Museum. Der hadde hun muligheten til å jobbe med en helt annen pedagogikk som rettet seg mot både eldre og yngre besøkende på museet. Som dokumentasjon for sine erfaringer på museet har Nilsen lagt ved dokumentasjon fra to prosjekt på museet samt noen omtaler i dagspressen.

Nilsen har ved siden av undervisning på grunnutdanningen i tillegg stor erfaring som veileder både for masterstudenter og doktorander. Hun viser til fem masterstudenter hun har veiledet fram til eksamen og to som hun fremdeles veileder. Hun er for tiden hovedveileder til en PhD student og biveileder til to andre. Ut over dette har hun vært ekstern sensor for seks masteravhandlinger. Hun har også vært sensor på 17 mastergradsemner og på bachelornivå. Hun har ledet og vært koordinator på noen disputaser.

I den pedagogiske mappen inngår også dokumentasjon av veiledning hun har gjennomgått sammen med en kollega fra et annet fag. Også her vises et teoretisk grunnsyn som påvirker læresituasjonen. De vedlagte studentevalueringene er generelt veldig positive. Dokumentasjon av seks emner og studieplaner som Nilsen har vært medvirkende til, er vedlagt den pedagogiske mappen. Mappen avsluttes med et tillegg om hennes egen utvikling og innretning etter at hun har fått en pedagogisk basiskunnskap i 2009. Her redegjøres det for hvordan ulike kurs har blitt utviklet videre. Nilsen store kompetanse innen undervisning har gjort at hun blir brukt som foreleser på andre fag og hun har skrevet nok en artikkel om arkeologiutdanningen i Norge i Primitive Tider.

Sammenfattet viser redegjørelsen et stort engasjement i undervisningen, en stor egenrefleksjon på sin egen pedagogiske innsats og utvikling, samt vilje til stadig utvikling av egen og instituttets kompetanse. Nilsen har omfattende erfaring av undervisning på alle nivå og hun har veiledet et stort antall studenter fra grunnutdanning til doktorgradsnivå. Hun legger vekt på at studentevalueringer kan bidra til forbedring av undervisningen. Dette er synlig i de evalueringsrapporter hun har lagt ved. Det er åpenbart at Nilsen oppfyller de pedagogiske kriterier som kreves for å oppnå professorkompetanse.

5. Øvrige kvalifikasjoner.

Gørill Nilsen har en omfattende yrkespraksis både innenfor universitetet og ved museer. Etter avlagt hovedfagseksamen i arkeologi jobbet hun i et utviklingsprosjekt i Skjervøy kommune som var et samarbeidsprosjekt med fem andre kommuner. Hun ble stipendiat året etter og gjennomførte doktorgraden på normert tid. Hun arbeidet etter dette ved Nord-Troms museum

som førstekonservator og ett år som bestyrer. Siste året ved dette museet ble kombinert med en 50% stilling ved UiT som førsteamanuensis i arkeologi. Fra 2008 har hun vært førsteamanuensis (100%) i arkeologi ved UiT med ansvar for undervisning i kulturminnevern i et nordlig perspektiv og forskning på nordlige maritime kulturminner. Gørill Nilsen har vært instituttleder ved institutt for arkeologi og sosialantropologi ved UiT.

Gørill Nilsen har etterutdanning i samisk språk, sikkerhetskurs i laboratorier, felt og ekspedisjoner. Hun har videre tatt emner i styrearbeid, dekanskolen og hun har godkjenning som førstekonservator NMF.

Nilsen har også hatt fagrelevante styreverv i Nasjonalt fagråd i arkeologi og den norske avdeling av Association for Critical Heritage Studies samt i frivillige organisasjoner.

Gørill Nilsen har vært sentral i flere søknadsprosesser til støtte for forsknings- og forvaltningsprosjekter og lyktes med å skaffe finansiering.

Konklusjon.

Gørill Nilsen har i de fremlagte arbeidene demonstrert en vitenskapelig produksjon med både bredde og dybde som kreves for å oppnå professorkompetanse. Komiteen har konkludert med at hennes forskning på kulturminnevern er «viktige bidrag til forståelse av hvilke utfordringer et profesjonelt kulturminnevern møter i hverdagen. Det er særlig fokus på institusjoner med flerkulturelt og etniske ansvar. Arbeidene har et gjennomgående høyt vitenskapelig nivå». Og videre har komiteen slått fast at de fremlagte arbeider på «Nordlige, maritime kulturminner» viser Gørill Nilsen som en grundig og kreativ forsker med god formidlingsevne i tråd med kravene til professorkompetanse. Komiteen har også sett høye kvaliteter i hennes populærvitenskapelige artikler og gjennom dokumentasjonen i hennes pedagogiske mappe konkludert at Nilsen oppfyller de pedagogiske kriterier som kreves for å oppnå professorkompetanse. Øvrige kvalifikasjoner nevnt under punkt 5 styrker hennes kompetanse.

Komiteen har enstemmig funnet at Gørill Nilsen fyller kravene som er satt for å oppnå opprykk til professor ved UiT Norges Arktiske Universitet.